

Duitsers leren democratie ook in het museum

Achtergrond - 2 maart 2026 - Auteur: Lynn Stroo

Dat een vrije democratie niet vanzelfsprekend is, wordt door veel mensen in Duitsland sterk gevoeld. Na de nazi-dictatuur moesten Duitsers zich opnieuw uitvinden en werd het in Duitsland vanzelfsprekend dat democratie geleerd moet worden. Musea zien daarin een rol voor zichzelf weggelegd, zag Duitslandweb-redacteur Lynn Stroo. Ze ging eind januari mee op studiereis naar Duitsland met een groep masterstudenten Duitslandstudies en bezocht drie musea die de democratie willen versterken.

Op een koude zondag arriveerden de studenten bij het [Haus der Geschichte](#) in Bonn (Noordrijn-Westfalen). Wie daar binnenstapt, krijgt meteen een duidelijke boodschap te lezen: *'Du bist Teil der Geschichte'* (jij bent onderdeel van de geschiedenis), staat met grote letters in de hal. Het museum over de Duitse naoorlogse geschiedenis, dat sinds 1994 midden in de stad staat, werd de afgelopen vijf jaar grondig vernieuwd. Sinds december is het weer open voor publiek. De belangstelling is enorm. De zalen zijn nauwelijks door te komen door het aantal mensen dat er rondloopt.

De permanente tentoonstelling is uitgebreid en interactiever gemaakt. Aan het begin van de route worden de silhouetten van de binnenkomende mensen geprojecteerd in historische foto's, zoals van de val van de Muur. In de rest van de tentoonstelling zijn tal van stations waar mensen een stukje van hun verhaal kunnen toevoegen, door bijvoorbeeld hun leeftijd of woonplaats in te voeren.

Persoonlijke verhalen

De val van de Muur speelt in de nieuwe opstelling een hoofdrol; het moment waarop de scheiding tussen de communistische DDR en de kapitalistische BRD wegviel en de democratische eenwording van Duitsland kon beginnen. Het aantekenbriefje van de [bekende persconferentie op 9 november 1989](#), waarop DDR-politicus Günter Schabowski plotseling zei dat DDR-burgers vrij mochten reizen, heeft een prominente plek. Een paar stappen verder worden tussen originele stukken Muur op groot scherm beelden getoond van de eerste DDR-burgers die dolblij de grens oversteken.

Het is duidelijk dat het museum de bezoekers wil meegeven dat geschiedenis doorgaans niet uit onvermijdbare gebeurtenissen bestaat, maar door menselijk handelen wordt bepaald. De focus ligt meer dan in de oude tentoonstelling op het dagelijks leven en persoonlijke verhalen; zo zijn er bijvoorbeeld films van gesprekken tussen eerste generatie gastarbeiders in Duitsland en hun kleinkinderen. Om dat te kunnen realiseren [schakelde het museum een werkgroep in](#) met vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties die mee dacht over hoe de verschillende perspectieven moesten worden verteld.

Tachtig procent van de objecten uit de oude tentoonstelling werd met de modernisering [vervangen](#). Een hoofdrol hebben nu stoeltjes uit de oude Bondsdag, het Duitse parlement. Dat verhuisde in 1999 van Bonn naar Berlijn. De zetels zijn niet alleen te zien, op drie punten in het museum kunnen bezoekers erin gaan zitten en vragen beantwoorden, zoals: Wanneer mag

iemand Bondsdagvoorzitter worden? Moet roken in Duitsland meer worden belast? Wie het Haus der Geschichte weer verlaat, heeft ongetwijfeld ook een lesje democratie gehad.

Nieuw Zukunftszentrum

De studenten reisden verder naar Halle (Saale) in Saksen-Anhalt, naar een 'museum' in wording. Hier wordt gebouwd aan het [Zukunftszentrum für Deutsche Einheit und Europäische Transformation](#); een plek waar wetenschap, cultuur, debat samen moeten komen. De instelling richt zich specifiek op de ervaringen van burgers in Oost-Duitsland en Oost-Europa en op de transformaties die zij na de val van de Muur en het einde van het IJzeren Gordijn doormaakten.

Van 25 tot 31 januari 2026 reisde een groep studenten van de UvA-master Duitslandstudies naar Bonn, Leipzig, Halle en Weimar. Ze kregen rondleidingen op historische plekken, spraken met *Zeitzeugen* (ooggetuigen), bezochten verschillende musea over de Duitse geschiedenis en voormalig concentratiekamp Buchenwald. Lees meer over de master [op de website](#) van de Universiteit van Amsterdam.

Naast het centraal station van Halle (Saale) wordt gewerkt aan de fundering voor het gloednieuwe, klimaatneutrale gebouw dat rond 2030 zijn deuren zal openen. De plannen voor de inrichting van het Zukunftszentrum, staan nog in de

kinderschoenen, vertellen twee medewerkers. Met een klein clubje zijn ze aan het werk om het centrum vorm te geven, zodat het een toegankelijke plek wordt voor iedereen. Het is de bedoeling dat, wanneer het gebouw staat, het programma naadloos overgaat van pop-up-events en tentoonstellingen naar de eigen locatie.

Dit grote project ontstond nadat het Duitse ministerie van Binnenlandse Zaken in 2019 [onderzoek had laten doen naar de stemming in Oost-Duitsland](#). De conclusie was helder: de Duitse eenheid is nog lang niet voltooid. Er heerst in Oost-Duitsland, zo stelde de onderzoekscommissie vast, teleurstelling en een gevoel van *'Entfremdung'* (vervreemding). Door onder meer werkloosheid, lagere lonen en pensioenen, migratie en een ondervertegenwoordiging van Oost-Duitsers in leidinggevende posities en de politiek voelden veel Oost-Duitsers zich achtergesteld bij West-Duitsland. Een kernaanbeveling van de onderzoekers was de oprichting van een instituut waarin het Oost-Duitse verhaal centraal staat, maar dat ook vooruitblijkt naar een betere, Europese toekomst. Waar in Duitsland het Zukunftszenrum moest komen, werd via een wedstrijd bepaald.

Het Zukunftszenrum is volgens de zogenoemde *'Aufbaustab'* (het opbouwteam) niet te vergelijken met de bestaande Duitse musea en fora. De resultaten van wetenschappelijk onderzoek dat hier gaat plaatsvinden, vormen straks de basis van de culturele en educatieve programma's. Tegelijkertijd zullen de persoonlijke verhalen en ervaringen die voorbij

komen tijdens debatavonden weer aanleiding zijn voor verder onderzoek. Daarnaast gaat het Zukunftszenrum intensief samenwerken met andere democratie-instellingen, universiteiten en culturele centra in Europa. De Duitse overheid investeert ruim 277 miljoen euro in het gebouw en tientallen miljoenen in het team en programma.

Musea en overheidsinstellingen werken vaak top-down, van bovenaf bepaald. Dit centrum wil niet 'als een ufo in Halle (Saale) landen', vertellen de medewerkers. Het team werkt samen met allerlei lokale instellingen en initiatieven om zoveel mogelijk mensen te bereiken en te horen welke perspectieven zij graag terugzien in het Zukunftszenrum.

Lessen trekken

Aan het einde van de reis bezochten de studenten in een besneeuwd Weimar (Thüringen) het [Haus der Weimarer Republik](#). Een museum dat in 2019 werd opgericht, precies honderd jaar nadat de democratische grondwet in Weimar werd

geschreven. Lange tijd werd de eerste Duitse democratie (van 1919 tot 1933) vaak gezien als een gefaald democratisch experiment, als een aanloop naar de Tweede Wereldoorlog. [Dit museum wil de Weimarrepubliek in een positiever daglicht stellen](#) en tonen dat het vooral een periode was van duizelingwekkende ontwikkelingen. In de klassieke museale opstelling is veel te zien en te lezen over het vrouwenkiesrecht, sociale hervormingen en de parlementaire democratie. Ook was de eerste Duitse republiek een bloeiperiode voor de technologie, cultuur en wetenschap. Nooit ontvingen Duitse wetenschappers meer Nobelprijzen dan tijdens de Weimarrepubliek.

Naast alle geschiedenis wil het Haus der Weimarer Republik ook tonen hoe een democratie ten onder kan gaan als die niet actief wordt beschermd. 'De Weimarrepubliek is niet mislukt, ze is opzettelijk vernield', staat in een flyer van het museum met tien feiten over de Weimarrepubliek. Een wand vol historische verkiezingsposters uit de jaren 20 en 30 toont in het museum hoe anti-democratisch rechtse partijen zoals de NSDAP van Adolf Hitler waren. Ook vanuit links werd de republiek aangevallen. De communisten wilden een revolutie naar Russisch voorbeeld. Uiteindelijk lukte het Hitler om democratisch gekozen te worden en vervolgens vrijwel direct het democratische systeem af te schaffen. Wat kunnen museumbezoekers daarvan leren? Een antwoord geeft de folder van het museum: 'Een democratie is niet vanzelfsprekend, een grondwet alleen beschermt niet tegen dictatuur, uitsluiting en geweld. Veel meer moeten we waakzaam zijn en onze democratie verdedigen, voor het te laat is.'

Dit is een artikel gedownload via [duitslandinstituut.nl](https://www.duitslandinstituut.nl).

Artikel:

<https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/66542/duitsers-leren-democratie-ook-in-het-museum>